

AGRAMUNT
DESAPAREGUT

M. PERA (ED.) / ARXIU REVISTA SIÓ

Joan Puig Ribera - Josep Rovira Feiné

AGRAMUNT DESAPAREGUT

AGRAMUNT DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2024

© dels textos: Joan Puig Ribera

© dels textos: Josep Rovira Feiné

© del pròleg: Sílvia Fernández i Tarragona

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament d'Agramunt
Revista Sió

Fotografia de portada:

A. T. V. (Ed.) / Arxiu Revista Sió

Acrònims:

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

AFIEI (Arxiu fotogràfic de l'Institut d'Estudis Ilerdencs
de la Diputació de Lleida)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ISBN 978-84-19736-49-9

DL B-1575-2024

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Quan el temps no s'esborra

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Retalls d'història

Pàg. 13

EL NUCLI ANTIC

La vila dins les muralles

Pàg. 69

FORA MURALLES

L'expansió dels últims segles

Pàg. 141

AMPLIACIÓ DE LA ZONA URBANA

Del poble al camp, a fires i més enllà

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

QUAN EL TEMPS NO S'ESBORRA

Sílvia Fernández i Tarragona, alcaldessa d'Agramunt

Per conèixer la història d'un poble, cal que algú hagi tingut cura de preservar els testimonis i referents del passat, per insignificants que semblin. La fotografia és un dels millors recursos de la memòria històrica, una de les millors eines que tenim per recordar costums, creences i formes de viure dels avantpassats.

En aquest exemplar es pot veure el procés de transformació de la nostra vila en els darrers segles: com hem evolucionat els agramuntins i les agramuntines: quines feines feien, els costums, els treballs de la pagesia, la tradició torronaire local i molts altres trets que ens caracteritzen.

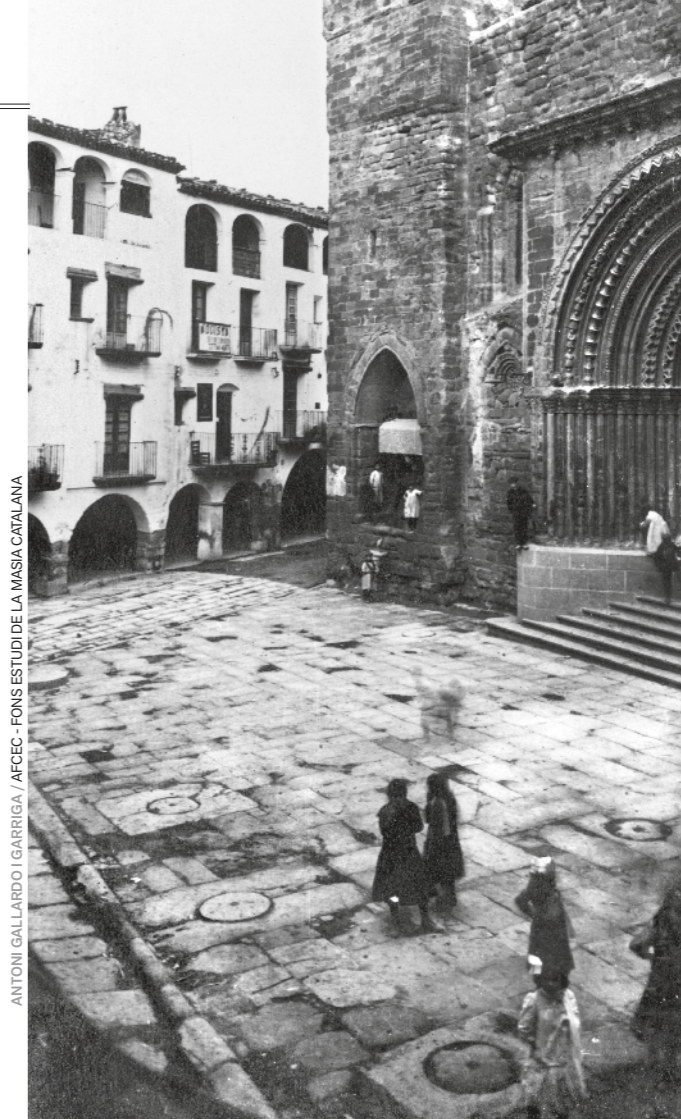
També hi podem veure la gran transformació urbanística, sobretot després dels estralls patits durant la Guerra Civil. Com era l'Agramunt d'abans, les conseqüències dels bombardejos i la reconstrucció posterior. Les imatges tenen tanta força que ens transporten a temps pretèrits, encara que no els hàgim viscut. Les imatges ens permeten empatitzar amb els avantpassats que van existir en el mateix espai, però en un moment molt més difícil. Hi podem copsar el seu patiment, l'alegria, l'esperit de superació...

Aquest volum és un viatge en el temps que mostra moments memorables de la vida diària agramuntina: les fires, els mercats, els jocs tradicionals, les aficions musical, sardanista, esportiva, cultural... També mostra

moltes de les tradicions que encara perduren avui.

Per aconseguir una selecció d'imatges com les d'aquest exemplar cal persones que tinguin cura de recollir-les. A la nostra vila, des de fa una bona colla d'anys, tenim el privilegi de comptar amb aquestes persones i també amb la revista *Sió*, que treballa fidelment per informar-nos tant del que passa al municipi d'Agramunt i a la Ribera del Sió, com de preservar el testimoni del nostre passat.

Les fotografies ens permeten eternitzar oficis, tradicions, indrets i persones que ara ja no hi són i que gràcies a l'*Agramunt desaparegut* tornaran a la vida. El temps passa, però la història gràfica fa que no s'esborri i que l'ànima del poble es mantingui viva.

ANTONI GALLARDO I GARRIGA / AFCEC - FONDS ESTUDI DE LA MÀSIA CATALANA

Introducció

RETALLS D'HISTÒRIA

Joan Puig Ribera - Josep Rovira Feiné, redactors de Sió

Els redactors de *Sió* sempre hem tingut molt clar que les fotografies són història. Història de la bona, de la que no enganya. Una història real que s'aturà en un clic. Una història que en observar-la permet fer un pas endarrere en el temps i descobrir moments del passat. Per això des de fa anys busquem, comprem i col·leccionem totes les imatges antigues de la vila i de pobles de la ribera del Sió que trobem. Des de fa molts anys la nostra revista cada mes ofereix als lectors alguna fotografia antiga que ensenya el passat que no vam viure o que potser hem viscut, però que amb el córrer dels dies se'ns ha escolat per sempre més. En aquesta

ocasió hem treballat colze a colze amb l'editorial Efadós que fa anys que inicià la col·lecció de ciutats i pobles «perduts». Quan ens van proposar col·laborar per fer el llibre corresponent a Agramunt, no ens ho vam pensar gaire, perquè coincidim en el treball i en els objectius: recuperar el passat a partir de la imatge, o sigui fer història de la nostra terra. Perquè no es pot negar que aquest exemplar que el lector té a les mans és un llibre amb molta història perduda que ara, amb l'ajuda d'antigues fotografies, volem recuperar i oferir als lectors. No oblidem que les imatges són d'indrets i persones que un dia estaven plens de vida; d'una vida amb il·lusions i projectes de futur com nosaltres ho estem avui. Tampoc no oblidem que els nostres pobles són el resultat d'aquells indrets que bastiren

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU REVISTA SIÓ

SANT CRISTÒFOL

El dia de Sant Cristòfol era quan els que disposaven d'un cotxe o camió el netejaven i l'omplien amb garlandes i flors per portar-lo a la benedicció i desfilada. Els menuts que podien pujar en algun vehicle eren els més satisfets a la festa. La comitiva al seu pas per la plaça el 1930.

LA PAGESIA

Moltes famílies eren pageses i les que no, també vivien indirectament de la pagesia. Els oficis de xollador, ferrer, boter, carreter, baster, cisteller, esparter... hi estaven relacionats. Amb la mecanització, el nombre de pagesos minvà. El tractor de cal Martorell ple de garbes als anys seixanta.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU REVISTA SIÓ

amb esperança els avantpassats. I no oblidem, finalment, que nosaltres mateixos som els descendents d'aquelles persones que apareixen en les imatges i que potser tenim en el record. La primera tasca per confeir el llibre va ser buscar fotografies adients. En aquesta feina ens hi van ajudar els altres companys de redacció, als quals agraïm l'ajuda. I sort en vam tenir perquè l'arxiu fotogràfic de *Sió* és molt ampli i dispers. Vam garbellar moltes imatges entre les publicades a la revista i als llibres editats, i en vam escollir dos centenars llargs. Per triar-les ens vam fixar com a límit la fi de la dictadura franquista, ja que l'Agramunt perdut es pot trobar també en anys posteriors perquè els canvis no s'han aturat. Aquest, en tot cas, podria ser la matèria d'un altre llibre.

Com qualsevol altra tria, ben segur que han quedat al calaix moltes fotografies que hauríem pogut escollir i que potser algun lector trobarà a faltar. Diguem que hem fet una antologia amb la intenció que el resultat final sigui una aproximació el més fidel possible a aquell Agra-

mund desaparegut en què visqueren els nostres avantpassats. El llibre és un recorregut pel poble, no seguint un fil cronològic, sinó geogràfic. Partint de la plaça de l'Església va recorrent la vila de dins cap a fora talment l'espiral d'una closca de caragol. Quan som en un punt, la visió s'atura i mostra d'aquell indret un retall més o menys llunyà en el temps. Un recorregut que, al final, va més enllà fins a mostrar els nostres padrins segant al tros o els torronaires venent els dolços torrons pels carrers de Barcelona pels volts de Nadal. Els textos curts que acompanyen les imatges són extrets en bona mesura de la bibliografia existent sobre la població i dels articles publicats a *Sió* durant els seixanta anys d'existència. Amb els escrits, doncs, hem intentat ampliar la informació històrica encara que no sempre ha estat possible perquè molts retalls han quedat per sempre més enterrats en el passat.

Esperem que la visió/lectura d'Agramunt desaparegut plagui a tothom. Al capdavall, si coneixem bé el passat, podrem comprendre i estimar millor el present.

J. MANETES / ARXIU REVISTA SIÓ

EL NUCLI ANTIC

La vila dins les muralles

Com en molts altres pobles i ciutats, els agrumuntins vivien tancats dins les muralles edificades en temps medievals a partir d'unes primeres que sols envoltaven el turó del Castell. Els murs gairebé formaven un quadrat perfecte i es mantingueren fins a finals del segle XVIII. Encara avui en resta algun retall. A l'est s'aixecava l'església romànica, els absis de la qual feien de muralla; a l'oest el castell encimbellat tancava per l'altre cantó. Hi havia sis portals: a la cara nord, el de Sant Joan; a llevant el situat entre l'hospital i l'església, i el del carrer de la Sabateria de Baix; a

migdia, el del carrer de Sió; i a ponent, el del carrer de Vilavella i el de la plaça d'Amball.

La major part de les famílies vivien en carrers estrets, habitacles petits i poques comoditats. Durant el dia els portals s'obrien perquè els pastors i els camperols poguessin anar a pasturar i conrear, però en vesprejar tornaven a la població i es cloïen les portes. Els dies freds i boirosos d'hivern, perquè pagesos, visitants i pelegrins no s'esgarriessin, tocava la «campana dels perduts» que des del cloquer de l'església repicava assenyalant el camí a seguir.

LA PLAÇA DE L'ESGLÉSIA

És l'epicentre de la vila on s'han celebrat victòries, alegries i festes, com també s'han plorat tristors i desgràcies. En el segle XII, moment de forta puixança, es començà a bastir l'església romànica en un ampli indret fora de les primeres muralles. Amb el creixement urbà posterior esdevingué el centre neuràlgic. La plaça s'obre com una estrella de mar amb cinc tentacles o carrers principals dels quals parteixen els altres. Encara en l'actualitat, quan es parla de «la plaça» sense cap més complement, tothom entén que és aquesta. Fou empedrada al segle XVIII. En el subsol s'hi obrien nombroses sitges d'entitats particulars. Imatge de 1935.

PERA/ORIOL (ED.) / ARXIU REVISTA SIÓ

